

Iwona Jażdżewska Uniwersytet Łódzki

Lydia Coudroy de Lille, Université de Lyon (Lumière Lyon 2)

Anais Lavot, Université de Lyon (Lumière Lyon 2)

Nadbrzeżna przestrzeń publiczna w Lyonie. Nowa jakość przestrzeni publicznej nad Rodanem.

Wstęp

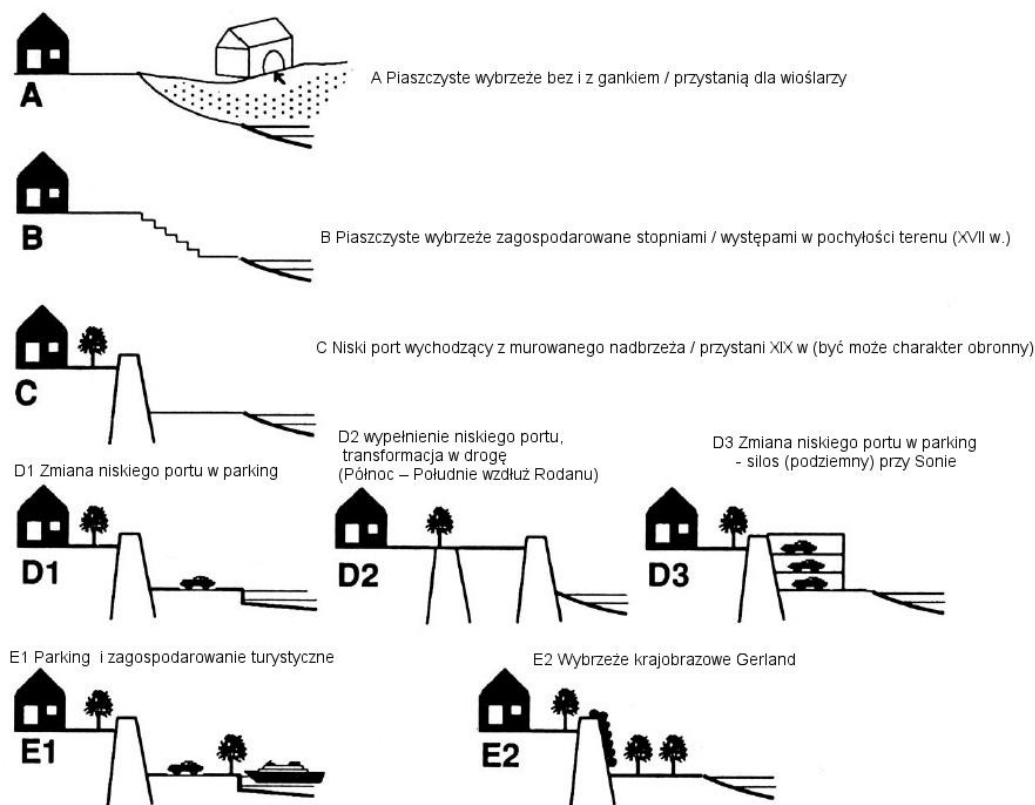
Miasta położone nad rzeką mają wiele korzyści z takiego usytuowania. Jedną z nich jest duża powierzchnia terenów po obydwu stronach rzeki - nazywana w literaturze (ang.) *riverfront*, których zagospodarowanie zazwyczaj leży w gestii samorządu. Część doliny rzecznej stanowi przestrzeń publiczną użytkowaną zarówno przez mieszkańców jak i odwiedzających miasto. Może być ona interesującym miejscem spotkań, rekreacji etc. Jak zauważa A. Wójcik (2008) „wzrastająca atrakcyjność krawędzi nadbrzeżnych podnosi związane z nimi obszary do rangi nowych „serc miasta””. Woda w mieście to nie tylko obszar nadbrzeża ale również jej lustro, w którym odbijają się stojące obok obiekty naturalne jak np. drzewa oraz sztuczne np. budynki, mosty. Może ona również stanowić szczególny przypadek przestrzeni publicznej (Węclawowicz-Gyurkowich 2010). Przestrzeń publiczna ma różne wymiary: społeczno-polityczny, morfologiczny i prawny, oraz społeczny (Coudroy de Lille, 2010, s. 273). Obszar nadbrzeżny jest specyficzną przestrzenią publiczną: jest szeroko otwarty, umożliwia spotkanie dużej liczby ludzi, i we wielu przypadkach usytuowany jest w samym centrum miasta. Zatem, można oczekiwać, że będzie pełnił istotną rolę nie tylko we funkcjonowaniu miasta, ale i też w rozwoju miejskości, czyli możliwości rozwoju jego dobrobytu, potencjalnych interakcji społecznych w przeciwieństwie do fragmentacji miejskiej.

Z tego powodu warto poświęcić uwagę zagospodarowaniu przestrzeni nadbrzeżnej, wskazać nowe rozwiązania godne polecenia samorządom innych miast. Nie we wszystkich miastach nadbrzeżnych, doceniana jest nadbrzeżna przestrzeń, niekiedy jej dolina jest niedostępna dla mieszkańców, oddzielona drogami szybkiego ruchu, parkingami. Dostęp do wody jest utrudniony, a miasto wygląda tak jakby odwróciło się od rzeki, która w minionych wiekach była jedną z przyczyn jego lokacji. Coraz częściej władze miasta doceniają jej walory i poprzez rewitalizację przywracają ją do szerokiego użytkowania mieszkańcom i turystom (Bethemont J. 1997, Bouchier N. B., Cruikshank K. 2006, Lechner A, 2006, Norcliffe G. 1996). Zagospodarowanie przestrzenne obszaru nadbrzeżnego jest więc przykładem polityki polepszenia warunki życia w mieście, promocji walorów miejskości przez przestrzenie publiczne (Rey, Scherrer, 1997).

Jednym z takich miast, w którym władze oddały przestrzeń publiczną na lewym brzegu Rodanu dla potrzeb rekreacji, a kolejne nowe projekty zagospodarowania nadbrzeża Rodanu i Saony są w toku, jest Lyon. Zagospodarowanie nadbrzeża było zaplanowane bardzo precyzyjnie. Jego przestrzeń została podzielona na kilka różnych części - sekcji, które można rozpoznać przez szatę roślinną, system komunikacji, wyposażenie itd. Można przypuszczać, że na etapie planów zagospodarowania tych terenów z góry zakładano konkretne zachowania użytkowników na poszczególnych odcinkach nadbrzeża, czyli dawano mało swobody w sposobach jego wykorzystania. Celem artykułu jest prezentacja projektu zagospodarowania przestrzeni publicznej nad Rodanem i analiza sposobu jego wykorzystania przez mieszkańców oraz odwiedzających Lyon. Autorki zadały również pytania: Jakie są efekty tej „hiperspecjalizacji” przestrzeni ? Czy została ona uwłaszczona przez ludzi, czy odwrotnie ? Jakie są efekty otwarcia tej nowej przestrzeni publicznej na strukturę miasta i jego funkcjonowanie?

Obszar badań

Lyon stolica drugiej co do wielkości po Paryżu aglomeracji Francji położony jest malowniczo nad brzegiem dwóch rzek Rodanu i wpadającej do niego Saony. Jego usytuowanie na wysokim, granitowym brzegu Saony ma jeszcze rzymskie korzenie, a miasto nosiło wówczas nazwę Lugdunum. W widłach tych rzek, powstawały kolejne tereny zabudowane Lyonu. Aż do XIX wieku miasto zatrzymywało się w rozwoju na rzece Rodan, której lewy brzeg był dostępny przez most, ale nie był zabudowany. Gwałtowny rozwój przestrzenny miasta miał związek z jego industrializacją w XVIII- XIX w. Wówczas większość terenów nad rzekami zostało rozparcelowane i zagospodarowane. Początkowo tereny nadbrzeżne służyły głównie jako miejsce załadunku, rozładunku towarów przewożonych drogą wodną. Z czasem zmieniały funkcje (Bethemont, Pelletier 1990). W połowie XX wieku masowy rozwój motoryzacji spowodował, że wolna przestrzeń wzdłuż rzek pomiędzy ulicami a jej brzegiem przeznaczona została na parkingi na świeżym powietrzu (ryc. 1). Ponadto, na drugim brzegu Rodanu, na autostradzie A6 łączącej Paryż z Marsylią przez Lyon jeżdżą codziennie tysiące samochodów i tirów. W sumie, aż do końca XX wieku, funkcja gospodarcza i tranzytowa lewego brzegu Rodanu zdecydowanie górowała nad funkcją rekreacyjną (Prost, Perard 1997) przestrzeni nadbrzeżnej.

Ryc. 1 Ewolucja zagospodarowania terenów nadbrzeżnych Rodanu w centralnej części Lyonu
Źródło : J. Bethemont, J. Pelletier 1990, s. 302

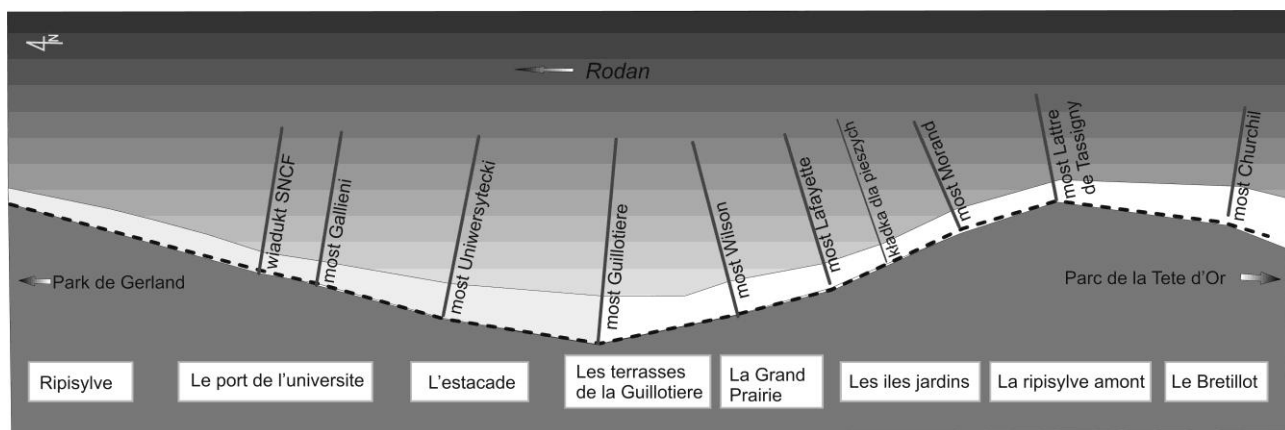
W 2003 r. władze miasta Lyon i regionu metropolitalnego postanowiły odzyskać tereny nabrzeżne Rodanu i przeznaczyć na tereny rekreacyjne, edukacyjne, na których mieszkańcy będą mogli spotykać się, wypoczywać i być bliżej natury. Chodziło im o: polepszenie wizerunku Lyonu i warunków życia jego mieszkańców (dzięki przewadze funkcji rekreacyjnej), powrót do przyrody w sercu miasta, rozwój funkcji gospodarczej rzeki (żegluga rzeczna). Tereny nadbrzeżne miały dostać silną tożsamość krajobrazową, i zachęcano mieszkańców do udziału w procesie realizacji tego przedsięwzięcia, od samego etapu projektu aż do sposobu bycia na tej przestrzeni publicznej. Ogłoszono konkurs, rozpoczęto debatę publiczną nad tym projektem, zorganizowano wystawę na której 85 000 osób zapoznało się z nim, oraz warsztaty dla 600 uczestników którzy dyskutowali nad potrzebnymi przy realizacji działaniami, takimi jak np.: przeniesienie miejsc do parkowania, zrównoważony transport wodny i samochodowy (www.grandlyon.fr).

Opis projektu

Projekt zagospodarowania terenów nadbrzeżnych w Lyonie władze miasta podjęły w latach osiemdziesiątych, a w roku 1991 program pod nazwą „*Le Plan Bleu*” został przyjęty do realizacji w najbliższych kilkunastu latach. Zagospodarowanie 5 km terenów nadbrzeżnych Rodanu lewego nadbrzeża Rodanu o powierzchni 10 ha jest jego częścią (Plan Blue, 1998).

Propozycja została przedstawiona mieszkańcom w roku 2003, po dwóch latach rozpoczęte zostały prace nad jego realizacją, którą w 2008 r. zakończono. Autorem projektu był zespół Jourda Architectes, jego inwestorem był Grand Lyon Service Espace. Jego wartość to 30 000 000 Euro (www.grandlyon.fr)

Zagospodarowanie nadbrzeża zaczyna się przy moście Winstona Churchilla (ryc. 3), a kończy za wiaduktem kolejowym SNCF w pobliżu ujścia Saony do Rodanu. Natomiast ścieżki rowerowe rozchodzą kilka kilometrów dalej zarówno w kierunku południowym jak i w północnym.

Ryc. 2 Plan lewego nadbrzeża Rodanu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.grandlyon.fr

Na całej długości nadbrzeża Rodanu przecięte jest przez 9 mostów, które łączą lewy brzeg rzeki z centrum miasta. Jeden z nich Guillotière bezpośrednio łączy się nadbrzeże placem Bellecour. Pomiędzy nimi zaprojektowano tereny przeznaczone na rekreację o nieco odmiennym charakterze (tab1., ryc. 3).

Tabela 1 : Sekcje terenu nadbrzeżnego Rodanu i ich wyposażenie

<i>La ripisylve aval</i> Lasy łęgowe dolna część	Galeria botaniczna od mostu Pasteur aż do mostu Gallieni ma prawie 1 km. Posadzono tutaj różnorodną roślinność rosnącą wzdłuż całego Rodanu, począwszy od jego źródeł w Szwajcarii, aż do ujścia w M. Śródziemnym	Schody wejściowe, 3 wjazdy dla rowerzystów, plac zabaw dla dzieci, pomost dla sportów wodnych, sanitariaty dla psów, skate-park, parking rowerowy
<i>Le port de l'université</i> Port uniwersytecki	Miejsce w pobliżu dwóch uniwersytetów Lyon II i Lyon III. Możliwe dotarcie do łodzi rejsowych i wycieczkowych cumujących w tym miejscu na Rodanie. Doskonałe miejsce na rodzinne pikniki, gry, zabawy, szeroka esplanada obsadzona dębami i wiązami.	Schody wejściowe, wjazd dla rowerzystów, boisko do siatkówki, plac zabaw dla dzieci, Miejsce piknikowe, miejsce do gry w boule, urządzenia gimnastyczne, parking rowerowy, dla autobusów turystycznych, pomosty dla statków, stacja miejskiej wypożyczalni rowerów, sanitariaty dla psów, miejsce dla wolnego wybiegu psów.
<i>L'estacade</i> Estakada	Drewniana estakada/ pomost, miejsce spacerowe, wspaniała panorama na Rodan i Lyon. Obsadzona dużą ilością roślin pnących i kwiatów.	Schody wejściowe, stacja miejskiej wypożyczalni rowerów, parking rowerowy, kompleks pływalni otwartych.
<i>Les terrasses de la Guillotiere</i> Tarasy Guillotiere	Tarasy Guillotiere są wspaniałym punktem widokowym na rzekę a także miejscem spotkań towarzyskich, stało się emblematem Berges du Rhone (Wybrzeża Rodanu).	Szerokie schody wejściowe, boisko do piłki nożnej, skate-park, stacja miejskiej wypożyczalni rowerów, sanitariaty, sanitariaty dla psów, parking samochodowy na 445 miejsc, dwa płytkie baseny.
<i>La Grande Prairie</i> Łąka	W centrum miasta, wzdłuż Rodanu zaprojektowano łąkę o powierzchni 6000 m ² . Posadzono tu różnorodne gatunki roślin, na wodzie są zacumowane barki rzeczne.	Schody wejściowe, wjazd dla rowerzystów, bary restauracje, dyskoteki na barkach, 2 parkingi rowerowe, stacja miejskiej wypożyczalni rowerów, sanitariaty, sanitariaty dla psów.
<i>Les îles jardins</i> Wyspy ogrodowe	Zaprojektowano tu małe podłużne ogródki tuż przy lustrze wody, przy których zacumowane są barki mieszkalne. Możliwość przejścia kładką dla pieszych na drugi brzeg rzeki.	Schody wejściowe x 3, wjazd dla rowerzystów, bary, 2 place zabaw dla dzieci, skate-park, sanitariaty, sanitariaty dla psów, stacja miejskiej wypożyczalni rowerów, parking samochodowy na 730 miejsc
<i>La ripisylve amont</i> Lasy łęgowe górna część	W tej części znajdują się lasy łęgowe i typowe rośliny rosnące w pobliżu wody, roślinna wstęga złożona z różnych gatunków rozpościera się wzdłuż rzeki, na której zacumowane są barki mieszkalne. W głębi wzdłuż ścieżki pieszej i rowerowej zasadzono topole.	Schody wejściowe, 1 wjazd dla rowerzystów, sanitariaty dla psów, parking rowerowy, miejsce wolnego wybiegu dla psów
<i>Le Bretillot</i>	Małe wyspy tuż przy brzegu, pokryte naturalną roślinnością, tworzą naturalny ekosystem. Można tu obserwować w naturalnym środowisku ptaki, ryby i bobry.	2 wjazdy dla rowerzystów, sanitariaty, sanitariaty dla psów, miejsce wybiegu dla psów, stacja miejskiej wypożyczalni rowerów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów promocyjnych miasta Lyon.

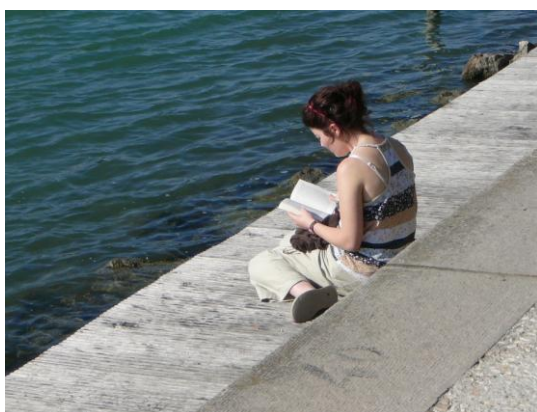
Teren nadbrzeża ma dwa poziomy. Na górnym poziomie pomiędzy zabudowaniami a dolnym poziomem wydzielone zostały pasy dla ruchu, kołowego, tramwajowego oraz dla pieszych i rowerów. Ścieżka rowerowa jest częścią ścieżki rekreacyjnej Léman-Mer biegnącej wzdłuż Rodanu od Jeziora Genewskiego do wybrzeża Morza Śródziemnego. Pośród alei platanów znajdują się tam m.in.: stacje miejskiej wypożyczalni rowerów, budki telefoniczne, miejsca wolnego wybiegu dla psów, toalety, sanitariaty dla psów (fot. 1).

Fot. 1 Górny poziom nabrzeża Rodanu w Lyonie 2011 r.

Źródło: Iwona Jażdżewska

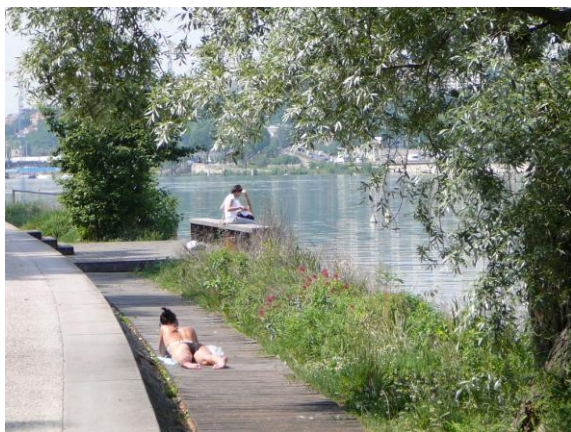
Na dolnym poziomie teren został przeznaczony prawie wyłącznie dla pieszych i rowerzystów. Korzystają z niego osoby spacerujące, jeżdżące na wrotkach, rolkach, deskorolkach, rowerach a także biegające (fot. 2). Część z nich wypoczywa biernie na ławkach, leżakach, schodach lub trawie. Dla dzieci przewidziano place zabaw, pływalnie, a dla młodzieży miejsca do gry w siatkówkę, piłkę nożną, piłkę ręczną, koszykówkę, boule i kręgle. Te wszystkie funkcje wymagały ustawienia odpowiedniego wyposażenia w urządzenia sportowe, do których ilość i gęstość jest imponująca (tab. 1).

Fot. 2 Dolny poziom nadbrzeża Rodanu w Lyonie 2011 r..

Źródło: Iwona Jażdżewska

Użytkownicy mogą mieć kontakt z wodą na krańcach trasy, gdzie drewniane pomosty i ławki są wykorzystywane do wędkowania, opalania się, odpoczynku (fot. 3).

Fot. 3 Kontakt wodą przy nadbrzeżu Rodanu w Lyonie 2011 r.

Źródło: Iwona Jażdżewska

Jeden koniec trasy przeznaczona jest do sportów motorowych a drugi dalej za mostem Churchila do wypoczynku na łonie natury, na plaży wśród bujnej, cennej przyrodniczo zieleni. Warto zaznaczyć, że fragment ten nie kończy terenów zielonych w tej części miasta ale jest przedsionkiem do zabytkowego parku Tête d'Or (1857), który ma prawie 116 hektarów i nazywany jest zielonymi płucami metropolii lyońskiej, oraz do nowszego parku położonego na południu również nad Rodanem – La Plaine de jeux de Gerland (tzw. „Równina Zabaw”). Między mostem Moranda a mostem de Lattre de Tassigny na rzece są przycumowane zamieszkałe barki, bliżej centrum miasta pomiędzy mostami Lafayette a Wilsona na barkach i małych stateczkach oraz na nadbrzeżu funkcjonują restauracje i bary (fot. 4).

Fot.4 Restauracje i bary zlokalizowane na nadbrzeżu Rodanu w Lyonie 2011 r.

Źródło: Iwona Jażdżewska

Dalej na południe trasy fragment nabrzeża pomiędzy mostami Uniwersyteckim i Gallieni przeznaczono na cumowanie pływających luksusowych hoteli oraz statków wycieczkowych (fot. 5).

Fot. 5. Statki wycieczkowe oraz hotelowe cumujące przy nabrzeżu Rodanu w Lyonie.

Źródło: Iwona Jażdżewska

Metoda badań

Ocena wykorzystania terenów nadbrzeżnych została przeprowadzona w latach 2008-2009 i w maju 2011 r. (przeprowadzono obserwacje w terenie w ciągu trzech słonecznych i ciepłych dni na całej trasie nadbrzeża w

godzinach przedpołudniowych i popołudniowych, oraz w centralnej części 8 razy w ciągu doby).

Obserwacja polega na bezpośrednim mierzeniu i spisie użytkowników terenu (102 spisy) oraz, kiedy to nie było możliwe ze względu na ich dużą liczbę, na fotografowaniu ich z górnego poziomu terenu. Dane były zbierane w każdej sekcji, bo tylko w tej skali można obserwować użytkowników, ich zliczać oraz wyciągać wnioski. „Sekcją” nazwano fragment terenu między dwoma mostami. Ponadto przeprowadzono wywiady w osobami odpowiedzialnymi za zarządzanie tą przestrzenią w aglomeracji Le Grand Lyon, oraz ankiety z użytkownikami tego terenu.

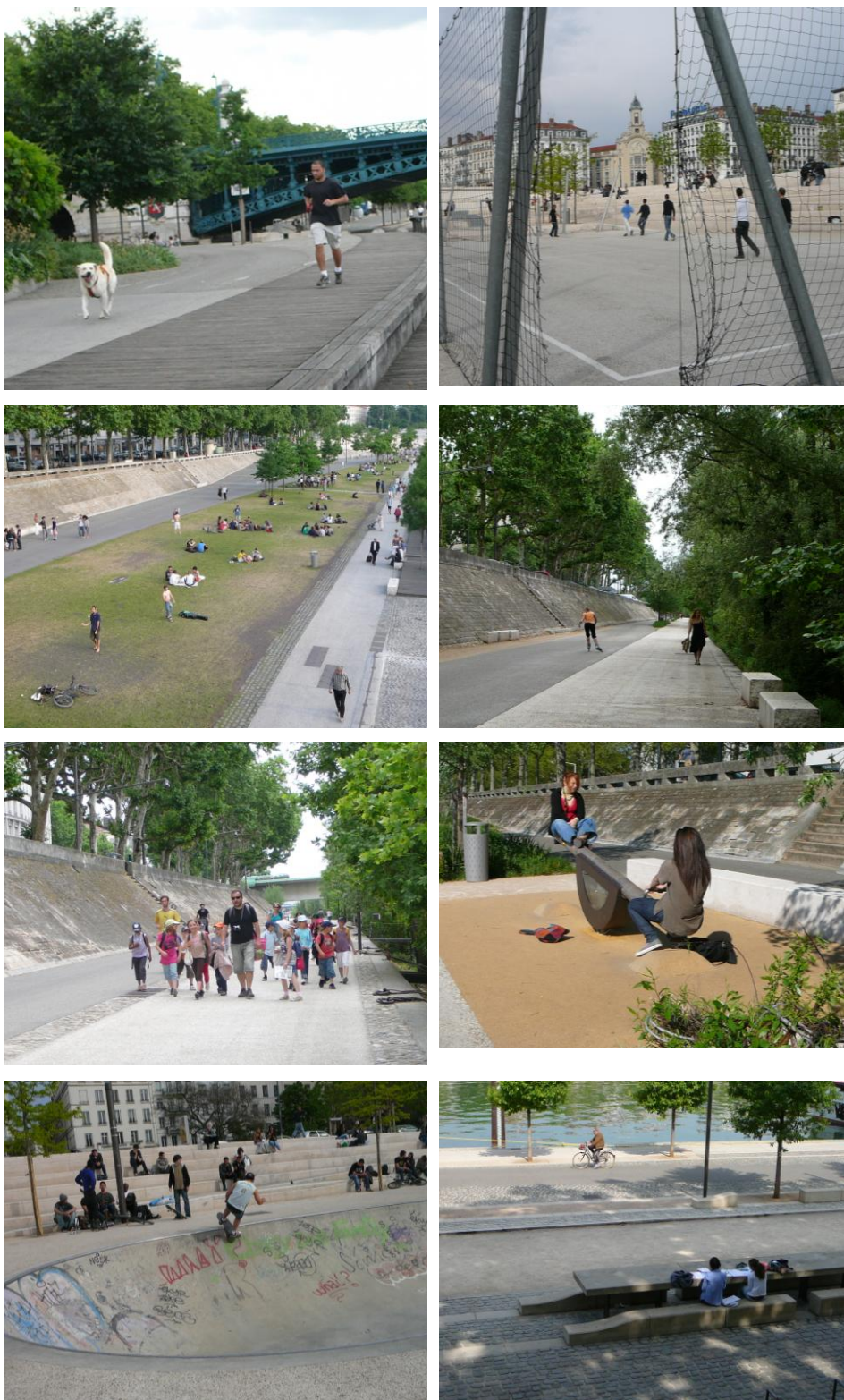
Wyniki badań

Zachowania na terenie nadbrzeżnym Rodanu - każdy po swojemu

Na podstawie obserwacji można wskazać kilka charakterystyk użytkowników terenów nadbrzeżnych nad Rodanem. Po pierwsze użytkowników można podzielić na tych, którzy traktują ten teren jako trasę tranzytową a nie cel. Są to piesi i rowerzyści, którzy dość szybko przemierzają nadbrzeże w drodze do pracy, szkoły etc. Drugą grupę stanowią użytkownicy, którzy przyszli na nadbrzeże rzeki w celach rekreacyjnych. Są to osoby które podejmują różne formy aktywności:

1. spacerują (samotnie, parami, z dzieckiem/-mi, z psem, z grupą)
2. siedzą (na trawie, schodach, pomoście, ławkach)
3. leżą (na leżakach, trawie),
4. biegają,
5. jeżdżą (na rowerze, rolkach, deskorolkach),
6. korzystają z urządzeń sportowych
 - a. do gimnastyki,
 - b. dla dzieci,
 - c. boisk (piłki siatkowej, nożnej, koszykówki)
 - d. pływalni
 - e. skate-parku
7. korzystają z restauracji, barów na rzece

Trzecią grupę stanowią turyści z luksusowych hoteli przycumowanych do nabrzeża, którzy przybywają na kilka dni do Lyonu oraz osoby oczekujące na wycieczkę statkiem po Rodanie. Są oni równocześnie użytkownikami, którzy traktują ten obszar jako miejsce tranzytu ale również rekreacji.

Fot. 6 Przykładowe formy aktywności na nadbrzeżu Rodanu w Lyonie 2011 r.

Źródło: Iwona Jażdżewska

Rozkład czasowy użytkowania terenu - najchętniej latem i wieczorem

W zależności od pogody, pory dnia, roku a także dnia tygodnia użytkownicy terenów nabrzeżnych wzdłuż Rodanu zmieniają się. Jeśli chodzi o ruch to od 1 września 2008 r. do 31 marca 2009 r. przeciętnie wchodziło na teren nadbrzeża 66 osób/godz.. Liczba osób obecnych na nadbrzeżu zależała od kilku czynników między innymi od pogody. Przy pogodzie niesprzyjającej rekreacji (zimno, deszcz lub śnieg,

wiatr) etc. wynosiła ona średnio 32 osób w sekcji, ale wzrastała do 138 osób przy pogodzie słonecznej. Z wywiadów przeprowadzonych z użytkownikami wynika, że część z nich korzysta systematycznie ale w zależności od pory roku np. „To zależy, gdy jest ciepło jestem tutaj trzy razy w tygodniu, zimą nigdy!”. Według szacunków Le Grand Lyon, policzono, że latem ruch wynosił 15 000 osób wchodzących na godzinę w czasie weekendu, czyli w sumie w ciągu dnia 100 000 użytkowników na całej długości tej przestrzeni.

Nie tylko pora roku ale również pogoda i dzień tygodnia miały duży wpływ na liczebność osób korzystających z terenów nadbrzeżnych nad Rodanem. W metodzie bezpośredniej obserwacji przestrzeni publicznej mierzono ruch oraz liczbę osób w każdej sekcji, a następnie uśredniano i porównywano wyniki (tab. 2 i 3). W ciepłe, słoneczne i bezwietrzne dni dnia obserwuje się najwięcej korzystających z terenów rekreacyjnych nad Rodanem, szczególnie po godzinie 14-tej znaczna liczba osób udaje się na ten atrakcyjny obszar a ich liczba znacząco przewyższa inne pory dnia. W dni słoneczne ale nie dość ciepłe np. zima i wiosną użytkownicy wolą korzystać z uroków nadbrzeża w godzinach przedpołudniowych.

Tab. 2 Liczba użytkowników w sekcjach terenów nadbrzeżnych nad Rodanem w 2009 r. wg godziny oraz pogody *

godzina		słoneczna, ciepło	słoneczna, lekkie zachmurzeni e lekki wiatr	zachmurzeni e pełne, chłodno, wiatr	zachmurzeni e pełne, zimno, deszcz lub śnieg	razem
g. 8 do 10	liczba spisów	6	4	2	1	13
	liczba użytkowników (ogółem)	144	67	13	3	227
	średnia liczba użytkowników	24	16,8	6,5	3	17,5
g. 10 do 12	liczba spisów	9	9	3	2	23
	liczba użytkowników (ogółem)	346	432	37	18	833
	średnia liczba użytkowników	38,4	48	12,3	9	36,2
g. 12 do 14	liczba spisów	10	8	1	1	20
	liczba użytkowników (ogółem)	673	681	77	17	1448
	średnia liczba użytkowników	67	85,1	77	17	72,4
g. 14 do 16	liczba spisów	10	3	4	1	18
	liczba użytkowników (ogółem)	2077	30	166	11	2284
	średnia liczba użytkowników	207,7	10	41,5	11	126,9
g. 16 do 19	liczba spisów	5	5	6	2	18
	liczba użytkowników (ogółem)	882	216	135	31	1264
	średnia liczba użytkowników	176,4	43,2	22,5	15,5	70,2
g. 19 do 22.30	liczba spisów	4	4	1	1	10
	liczba użytkowników (ogółem)	1149	134	15	3	1301
	średnia liczba użytkowników	287,3	33,5	15	3	130
Razem	liczba spisów	44	33	17	8	102
	liczba użytkowników (ogółem)	5271	1560	443	83	7357
	średnia liczba użytkowników	120	47	26	10	72,1

* Badania terenowe zostały dokonane między lutym a czerwcem 2009

Źródło : Lavot 2009; zmodyfikowane

Teren nadbrzeżny jest terenem wykorzystywanym na spacer i na inną rekreację w różnym stopniu w zależności od dnia tygodnia, o czym świadczy znacznie wyższa frekwencja w sobotę po godzinie 10-tej niż w pozostałe dni tygodnia (tab. 3). Warto zwrócić uwagę na fakt, że w pozostałe dni (oprócz środy) w godzinach 8-10 liczba użytkowników jest wyższa niż w sobotę, co zapewne można tłumaczyć faktem uprawiania rekreacji przed pracą. Środa jest wyjątkowym dniem, gdyż w Lyonie dzieci w wieku szkolnym mają w środę dzień wolny od zajęć, a rodzice muszą dostosować swój harmonogram pracy do ich potrzeb. Tego dnia wzrasta liczba osób korzystających z nadbrzeża w godzinach między 16-tą a 19-tą.

Tabela 4 : Liczba użytkowników w sekcjach terenów nadbrzeżnych nad Rodanem w 2009* r. wg godziny oraz dnia w tygodniu

godzina		pon., wtorek, czwartek, piątek	środa	sobota	niedziela i dni świąteczne	razem
8 do 10	liczba spisów	8	1	3	1	13
	liczba użytkowników (ogółem)	169	7	29	22	227
	średnia liczba użytkowników	21,1	7	10	22	17,5
10 do 12	liczba spisów	11	3	3	6	23
	liczba użytkowników (ogółem)	264	40	223	306	833
	średnia liczba użytkowników	24	13	74,3	51	36,2
12 do 14	liczba spisów	14	1	2	3	20
	liczba użytkowników (ogółem)	1167	69	56	156	1448
	średnia liczba użytkowników	83,4	69	28	52	72,4
14 do 16	liczba spisów	12	2	2	2	18
	liczba użytkowników (ogółem)	1363	155	576	190	2284
	średnia liczba użytkowników	113,6	78	288	95	126,9
16 do 19	liczba spisów	10	4	2	2	18
	liczba użytkowników (ogółem)	383	481	159	241	1264
	średnia liczba użytkowników	38	120,3	79,5	121	70,2
19 do 22 :30	liczba spisów	4	1	3	2	10
	liczba użytkowników (ogółem)	671	23	515	92	1301
	średnia liczba użytkowników	167,8	23	171,7	46	130
Razem	liczba spisów	59	12	15	16	102
	liczba użytkowników (ogółem)	4017	775	1558	1007	7357
	średnia liczba użytkowników	68,1	64,6	103,9	62,9	72,1

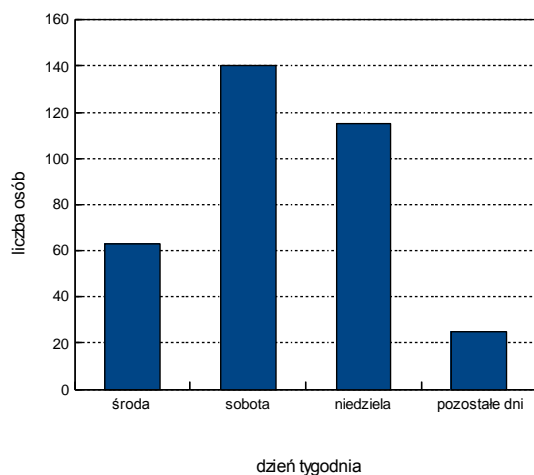
* spisy zostały dokonane między lutym a czerwcem 2009

Źródło : Lavot 2009 ; zmodyfikowane

Fot. 7 Tereny rekreacyjne na nadbrzeżu Rodanu w Lyonie przeznaczone dla dzieci 2011r.
Źródło: Iwona Jażdżewska

Dużo miejsca na terenach nadbrzeżnych Rodanu przeznaczono dla dzieci (fot. 7) i młodzieży (fot. 8). Jest wśród nich kilka placów zabaw, na które przyprowadzają je rodzice lub opiekunki. Ruch na placach zabaw jest najwyższy w weekend, w szczególności w sobotę ale również w środy dni wolne od zajęć w szkole (ryc. 3).

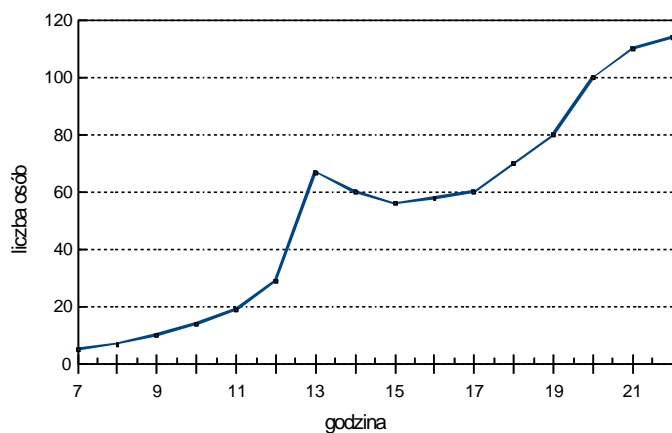

Ryc. 3 Wykorzystanie placu zabaw na poziomie „passerelle Ampere” według dnia w tygodniu. Spisy dokonane między g. 8 a g. 20.

Źródło : Lavot 2009

Młodzież korzysta z urządzeń m.in. takich jak: boisko do gry w siatkówkę, piłkę nożną, boule, skate-park, urządzenia gimnastyczne, ponadto sami organizują sobie przestrzeń do zabaw np. w popularną „gumę”. W ciepłe słoneczne dni młodzież korzysta z tych urządzeń w ciągu prawie całego dnia.

Jednak to głównie dorośli są użytkownikami terenów nadbrzeżnych. Biorąc pod uwagę wyniki badań można zauważyć przede wszystkim wysoki wzrost frekwencji wieczorem (ryc. 4). Jeśli w obserwacjach uwzględni się wpływ pogody oraz porę roku, to maksymalną frekwencją na terenach nadbrzeżnych Rodanu odnotowuje się latem, po godzinie 20, a przy ładnej pogodzie do późnej nocy.

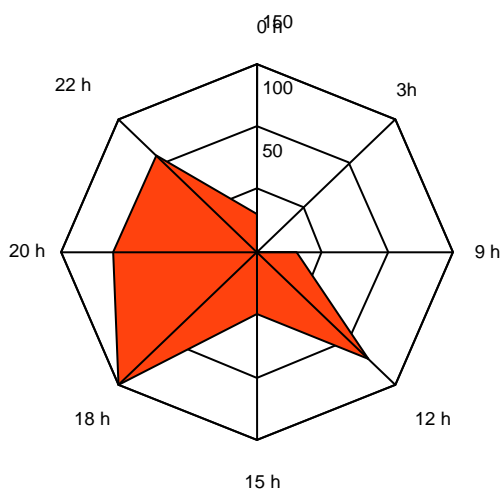
Ryc. 4 : Średnia liczba użytkowników terenów nadbrzeżnych nad Rodanem w Lyonie na sekcję w ciągu dnia
Źródło : Lavot 2009

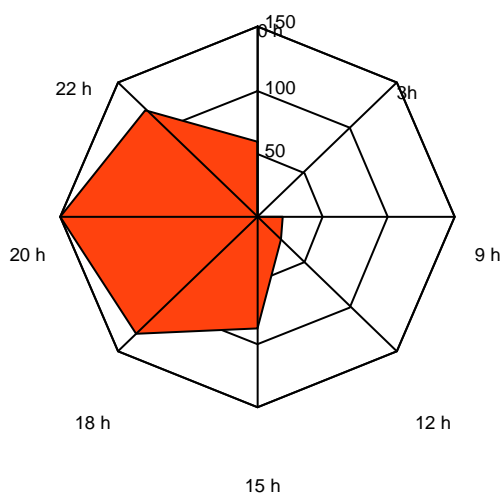
Fot. 8 Tereny rekreacyjne na nadbrzeżu Rodanu w Lyonie 2011 r. przeznaczone dla młodzieży

Źródło: Iwona Jażdżewska

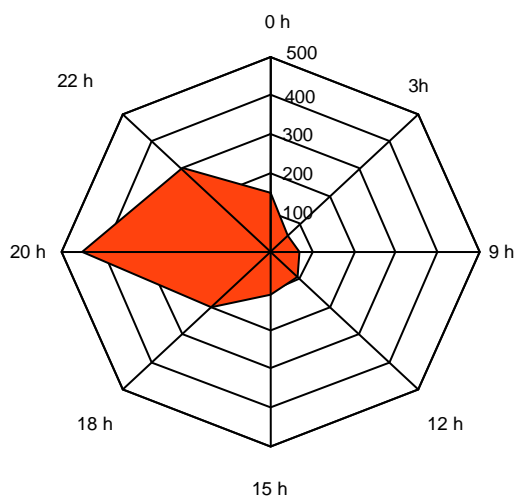
W ciepłe słoneczne dni tereny nadbrzeżne Rodanu tętnią życiem, a o różnych porach dnia i nocy inni użytkownicy wykorzystują tę przestrzeń. Różna też jest ich liczba. Jednak najwięcej osób przybywa tu po godzinie 15-tej po zajęciach w szkole i pracy (ryc. 5) . Przed południem jedynie na fragmencie między mostami Gallieni i Uniwersyteckim jest więcej osób, a wynika to z faktu odpływania z tego miejsca statków wycieczkowych, których pasażerowie przechadzają się po nabrzeżu (ryc. 6 i fot. 5).

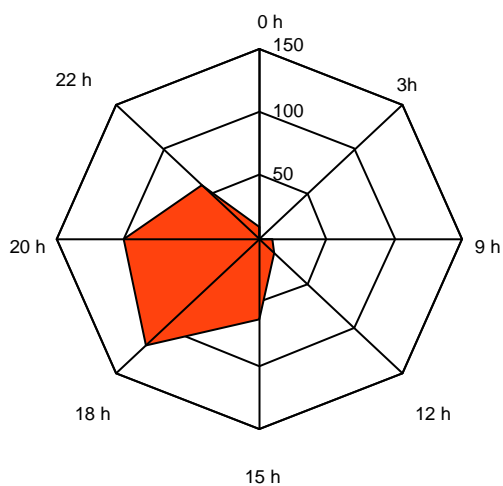
A

B

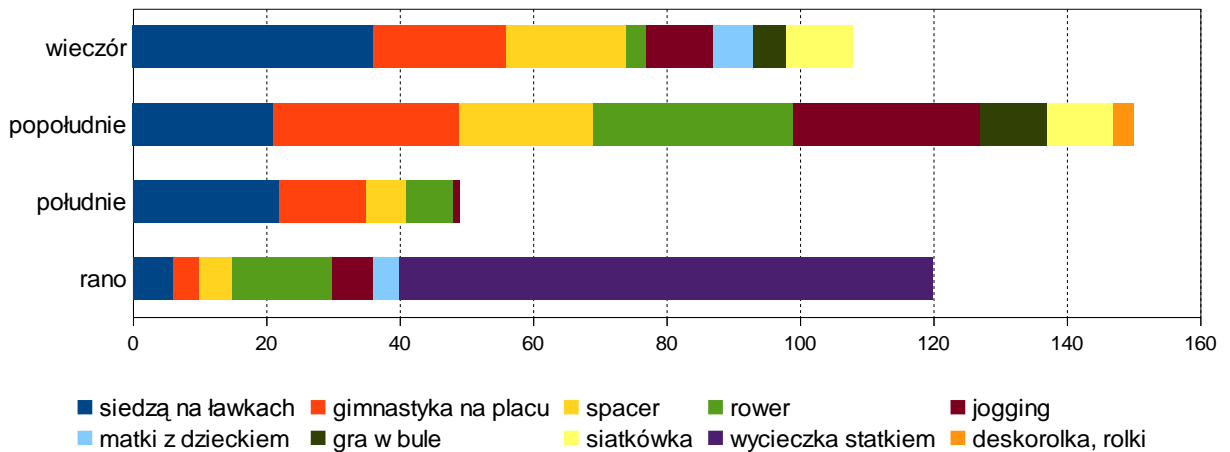
C

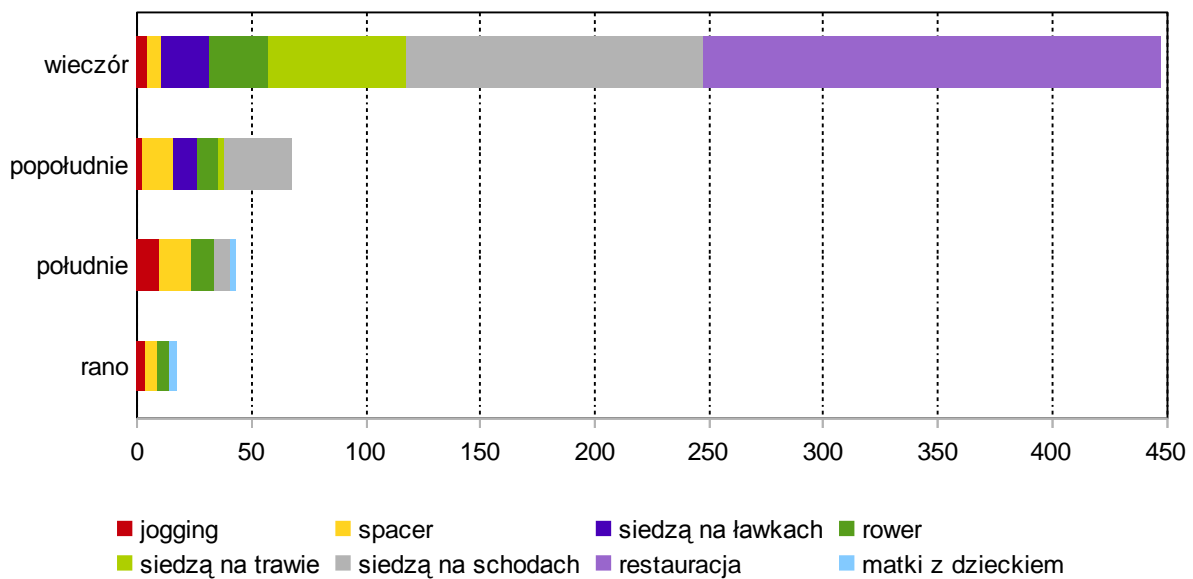
D

Ryc. 5. Liczba osób korzystających z nadbrzeża w dniu 12 maja 2011 r. pomiędzy mostami (A) Gallieni i Uniwersyteckim, (B) Uniwersyteckim a Guillotiere, (C) Guillotiere i Wilson, (D) Wilson i Lafayette, (pogoda ciepła i słoneczna).

Źródło: opracowanie własne

A

B

Ryc. 6 Zróżnicowane formy aktywności w zależności od pory dnia. w dniu 12 maja 2011 r. pomiędzy mostami (A) Gallieni i Uniwersyteckim oraz (B) Guillotiere i Wilson (pogoda ciepła i słoneczna). Źródło: Opracowanie własne

Rozkład przestrzenny użytkowania terenu - koncentracja w centrum

Każdy fragment nowego nadbrzeża ma swoich miłośników o różnych porach dnia. Rano są to osoby spacerujące same, parami lub psem, matki z dziećmi w wózkach, a także biegające (jogging), miłośnicy gimnastyki, jazdy na rowerze (fot. 9) . Poruszają się oni po całym nabrzeżu Rodanu.

Fot. 9 Formy rekreacji na nadbrzeżu Rodanu w Lyonie w godzinach przedpołudniowych maj 2011. Źródło: Iwona Jażdżewska

Im bliżej południa zwiększa się ich liczba ale struktura rozkład przestrzenny pozostaje podobny. Przybywają osoby, które lubią wypoczywać na ławkach, leżakach, pomostach (fot. 10) często czytając, ucząc się lub spożywając posiłek. Zwiększa się również liczba osób korzystających z licznych urządzeń do rekreacji (gimnastyka, place zabaw). Opiekunowie pobliskich przedszkoli wychodzą na spacer na teren nadbrzeża (fot. 6).

Fot. 10 Formy rekreacji na nadbrzeżu Rodanu w Lyonie w godzinach południowych maj 2011. Źródło: Iwona Jażdżewska

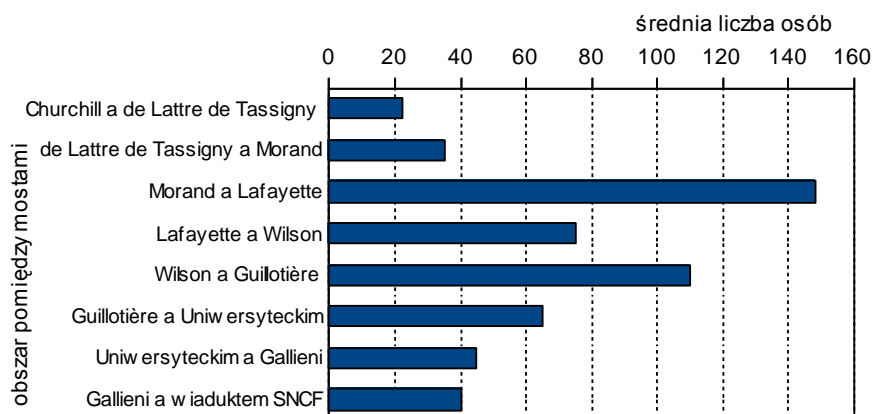
Po południu można zauważyć większe zróżnicowanie w wykorzystaniu nadbrzeża. Jest ono największe w pobliżu schodów i mostu Guillotière, ale również inne fragmenty mają swoich zwolenników. W ciepłe dni po południu wszystkie place zabaw są pełne dzieci, są one pod opieką obojga rodziców – w przeciwieństwie do porannych spacerów, boiska do siatkówki, piłki nożnej, i innych gier są zajęte przez młodzież, duża liczba osób spaceruje w większych grupach (4-10 osób), trawniki są zajęte przez grupy organizujące sobie na nich pikniki (własne napoje i jedzenie, czasami muzyka). W luksusowych pływających hotelach przycumowanych obok mostu uniwersyteckiego wypoczywają turyści, którzy również udają się na nadbrzeże aby bawić się z mieszkańcami lub obserwować ich zwyczaje. Geografia ruchu i liczby użytkowników jest bardzo ciekawa: najczęściej, ludzie wchodzili i wychodzili przez sekcje położone w centrum miasta a nie na północy i południu nadbrzeża (ryc. 9). Przeważnie zbierali się oni między mostami Moranda a Lafayette, czyli tam gdzie ulokowano najwięcej kawiarni na statkach, oraz zaprojektowano wielki trawnik – łąkę La Grande Prairie (fot. 11).

Fot. 11 Popołudniowy wypoczynek na trawie na nadbrzeżu Rodanu w Lyonie maj 2011.

Źródło: Iwona Jażdżewska

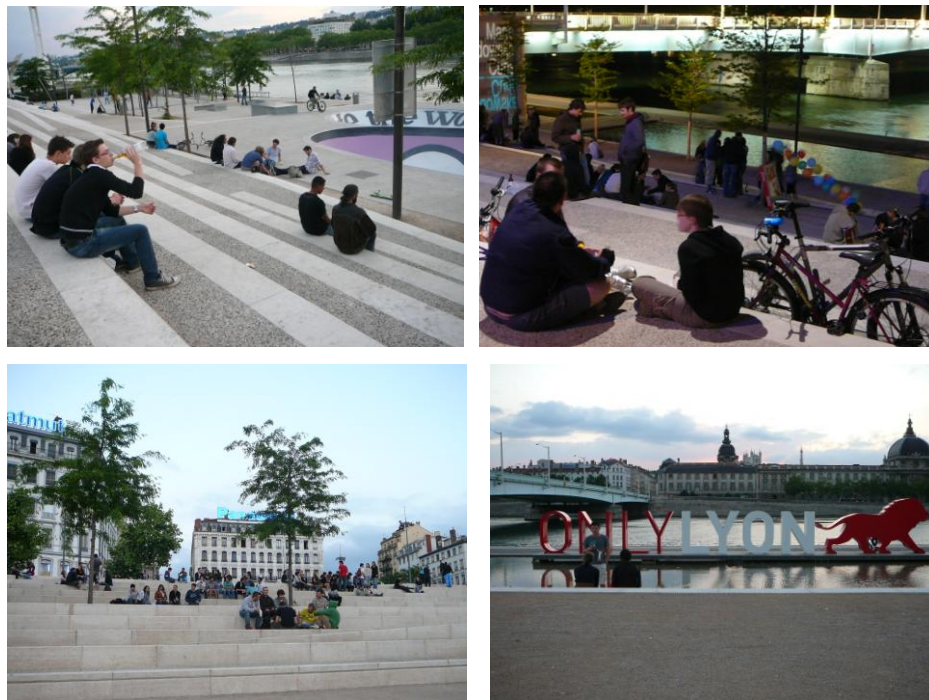
Te sekcje centralne spowodowały koncentrację ludzi, również dzięki obecności na ich obszarze placów zabaw, kawiarni, urządzeń sportowych (tab. 1). W dodatku, mają one dobrą komunikację z centralnymi placami Lyonu tj. Bellecour oraz Terreaux, położonymi na drugim brzegu Rodanu. Można wnioskować, że rozkład przestrzenny infrastruktury rekreacyjnej został tak zaprojektowany i zagospodarowany aby skoncentrować użytkowników w centrum terenu nadbrzeżnego, przypuszczalnie z takich powodów, że ludzie na ogół tak postępują i wybierają obszary centralne.

Ryc. 9 : Średnia liczba użytkowników na każdej sekcji (w godz. 8 - 22)

Źródło : Lavot 2009

Cały pas nowego nadbrzeża Rodanu jest wykorzystywany ale nietrudno zauważyć, że po południu i wieczorem na schodach w pobliżu mostu Guillotiere, który łączy się z drugą stroną Rodanu i prowadzi do centralnego placu Bellecour jest najwięcej osób (w 50% z butelką piwa). Zarówno młodzież jak i dorośli mieszkańcy upodobili sobie ten fragment miasta, z którego rozciąga się widok na Lyon do wieczornych pogawędek (fot. 12). Duża liczba osób korzysta z restauracji i barów zlokalizowanych na barkach przycumowanych w pobliżu.

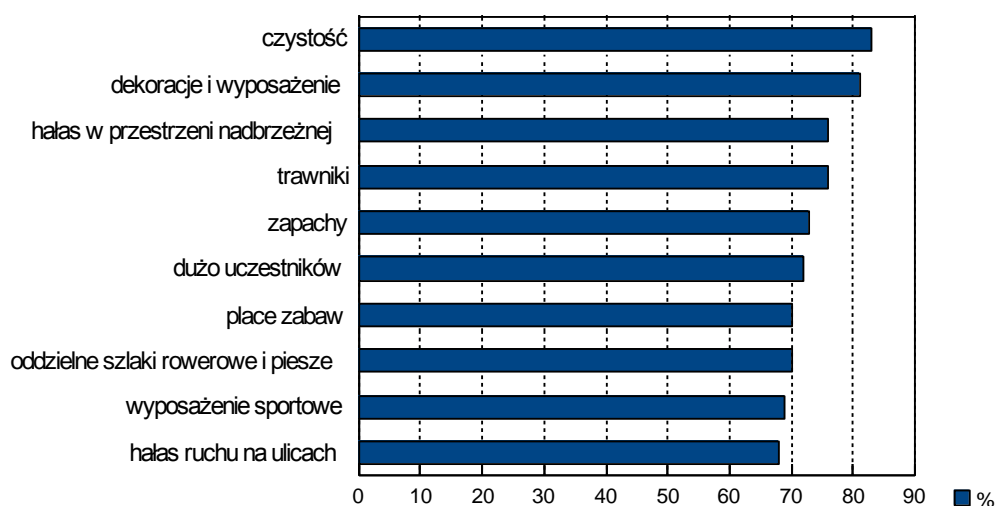

Fot. 12 Wypoczywający na schodach w pobliżu mostu Guillotiere w godzinach popołudniowych i wieczorem maj 2011. Źródło: Iwona Jażdżewska

Nadbrzeże jest miejscem spotkań wszystkich pokoleń, osób o różnej zamożności, kolorze skóry i temperamencie. W tym sensie, to rzeczywiście miejsce mieszane, oczekiwanych lub nieoczekiwanych spotkań, czyli prawdziwa przestrzeń publiczna. Według wywiadów przeprowadzonych z rzecznikami w sprawie zagospodarowania nadbrzeża Rodanu w aglomeracji Le Grand Lyon, osiągnięto ten główny cel : stworzono nową wielofunkcyjną przestrzeń publiczną dla wszystkich mieszkańców miasta oraz odwiedzających. Stąd ta wielorodność urządzeń, dla każdego „użytkownika” tego miejsca. Ludzie na ogół bardzo pozytywnie oceniają tą przestrzeń, i czują się tam dobrze (ryc. 10). Najlepiej oceniona została czystość, o którą dbają służby miejskie nie tylko wczesnym rankiem ale w ciągu całego dnia (fot. 13)

Czy to znaczy, że ta przestrzeń wywołuje uczucie przywłaszczenia ? Nie jest to oczywiste. Wielu respondentów czuje się dobrze tam i chętnie pokazuje to miejsce gościom z poza miasta, ale mówi o efekcie „witryny”. Z jej drugiej strony, inni czują się tam „za dobrze”, głównie późno w nocy. Hałaśliwe wieczorne i nocne spotkania młodzieży nad Rodanem, które połączone były piciem alkoholu spowodowały w 2011 r. reakcje władz miasta, które zakazały sprzedaży alkoholu na wynos w godzinach 22- 6, w okresie od 18 lipca

do 10 września¹. Kierowały się one nie tylko zakłócaniem przestrzeni publicznej ale również zapobieganiu alkoholizmowi wśród młodzieży.

Ryc. 11 Stopień (%) satysfakcji użytkowników terenu nadbrzeżnego
Źródło : Lavot 2009

Fot. 13 służby miejskie sprzątające nadbrzeże Rodanu w Lyonie w ciągu dnia 2011. Źródło: Iwona Jażdżewska

¹ Kupcy, którzy naruszają zakaz mogą zostać ukarani grzywną do 750 euro (www.libelyon.fr/info/2011/07/)

Wnioski

Obserwacja użytkowników, ich praktyki, oraz wywiady pozwalają potwierdzić, że nowa przestrzeń publiczna stała się z wielkim sukcesem w Lyonie. Mieszkańcy (oraz przede wszystkim mer miasta!) są z tego miejsca dumni, turyści też bardzo licznie je odwiedzają. Mieszkańcy Lyonu cieszą się, że mogą spacerować lub biegać po terenie, który do tej pory był im blisko, bo centralny, ale nieznany i nieprzyjemny w czasie gdy służył jako wielkie miejsce parkowania. Sporo użytkowników tej przestrzeni „przeniosło się” tu z innego miejsca rekreacyjnego: wielu biegających lub rowerzystów dawniej biegało lub jeździło po innych dalej położonych terenach na przykład w parku Tête d’Or. W efekcie zagospodarowanie nadbrzeża Rodanu spowodowało koncentrację przestrzenną funkcji rekreacyjnych w mieście.

Frekwencja użytkowników tej przestrzeni na ogół przekroczyła prognozy władz miasta, jest ona o wiele większa wieczorem i latem w nocy. O skali zjawiska może świadczyć fakt, że po pierwszym dniu słonecznym 15 agentów musiało czyścić każdego rana od godziny 5 do 7 całość terenu. Pewnego dnia okazało, że zebrano aż 12 ton odpadów, w tym opakowań po alkoholu!

O tej porze, ludzie czuli mniejszą kontrolą, a strażnicy nie mogli zapobiec niewłaściwemu zachowaniu, co stwarzało sytuacje konfliktowe z okolicznymi mieszkańcami, zwłaszcza przed dużym trawnikiem i na poziomie La Guillotiere. Nie spodziewano się ich wcześniej przez co policji było trudno interweniować na takim długim obszarze, zwłaszcza kiedy sytuacja polegała na zakłócaniu ciszy nocnej. Skutkiem tego mer miasta zakazał w okresie letnim w nocy sprzedaży alkoholu na wynos. Zagospodarowanie przestrzeni nadbrzeża Rodanu jest bardzo obfite i precyzyjnie zaplanowane. Są inne ścieżki dla pieszych, inne dla rowerów, itd. Ale przy takiej frekwencji, małe konflikty są nieunikalne, bo każdy musi przestrzegać zasad na każdej porcji przestrzeni. Chodzi tu mianowicie o konflikty prędkości poruszania się: niektórzy stoją lub siedzą, inni chodzą, biegają, a przede wszystkim inni jeżdżą, ale każdy w innej swojej prędkości w zależności od wyposażenia (rower, rolki, wózek, itd) !

Przy takiej ilości osób obecnych codziennie, i przy takiej ilości urządzeń i roślin (ławki, boiska, place zabaw, drzewa, kwiaty, itd), koszty utrzymania są bardzo wysokie, co pozwala kwestionować trwałość tego zagospodarowania na dalszą metę. Władze miasta w nowym projekcie zagospodarowania brzegu rzeki Saône, który rozpoczyna się w roku 2011, wzięły pod uwagę te doświadczenia. Postawiono zagospodarować go w lżejszy sposób. Przestrzeń ma być bardziej otwarta do uprawiania wielu różnych form rekreacji. To może jedyna lekcja po nieoczekiwanym sukcesie terenu nadbrzeżnego Rodanu.

Literatura

- Bethemont J., Pelletier J., 1990, Lyon et ses fleuves : des berges perdues aux quais retrouvés / Lyon and its rivers : from neglected riverbanks to a rejuvenated waterfront, *Revue de géographie de Lyon*. Vol. 65 n°4, s. 300-307.
- Bethemont J., 1997, *Revue de Géographie de Lyon*, Le Rhône, l’axe et la vallée , 85 s.
- Bouchier N. B., Cruikshank K. 2006, Waterfront Landscapes for the Industrial City: Environment, Recreation, and Class in Hamilton Ontario’s Burlington Bay, 1919-2004 Paper Presented at the Forum UNESCO University and Heritage; 10th International Seminar “Cultural Landscapes in the 21st Century” Newcastle-upon-Tyne
- Coudroy de Lille L., 2010, Taniec i blokowiska w mieście (przykład Francji), in Jażdżewska I., *Osiedla blokowe w strukturze przestrzennej miast*, XXIII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Łódź, Łódzkie

Towarzystwo Naukowe, s. 273-284.

Lavot Anaïs, 2009, *L'appropriation par les usagers d'un espace public réaménagé: le cas des berges du Rhône à Lyon*, Université Lumière Lyon 2, mémoire de master 1 (dir. Lydia Coudroy de Lille), 208 s.

Lechner G., 2006, *Le fleuve dans la ville, valorisation des berges en milieu urbain*, Direction générale de l'urbanisme, de l'habitat et de la construction, Paris, 120 s.

Norcliffe G. 1996 The emergence of postmodernism on the urban waterfront. Geographical perspectives on changing relationships, *Journal of Transport Geography*, Vol. 4. No. 2. s. 123-135

Plan Bleu. Des berges du Rhône et de la Saône, Orientations d'aménagement. 1998, Communauté Urbaine de Lyon, Département Développement Urbain/Service Espace Public

Prost B., Peyrard O., 1997, «Le difficile éveil du Rhône à la civilisation des loisirs», *Revue de géographie de Lyon*, vol.72, n°1, s. 57-65

Rey J., Scherrer F., 1997, Des espaces publics à l'espace sensible : l'espace public au croisement des politiques et des conceptions de l'urbanisme, *Revue de géographie de Lyon*, vol. 72, n°2, s. 123-125